

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
Слов'янський державний педагогічний університет

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць
(Спецвипуск 8)

Частина II

Слов'янськ - 2012

Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Спецвип. 8. – Ч. II. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – 355 с.

Редакційна колегія:

- Сипченко В.І. – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор)
Борисов В.В. – доктор педагогічних наук, професор (заступник відповідального редактора)
Євтух М.Б. – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор
Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор
Бадер В.І. – доктор педагогічних наук, професор
Гавриш Н.В. – доктор педагогічних наук, професор
Гривьова В.М. – доктор педагогічних наук, професор
Григоренко В.Г. – доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С.Т. – доктор педагогічних наук, професор
Плахотвік О.В. – доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук, професор
Пономарьова Г.Ф. – кандидат педагогічних наук, професор
Панасенко Е.А. – кандидат педагогічних наук, доцент

У збірнику наукових праць представлені результати досліджень науковців, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки у теоретичному, історичному та практичному аспекті.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

The following miscellany shows the result of the researches of the scholars, who work at the problems of the developing modern science and scientific-pedagogical thought in t historical and practical aspects.

For scientists, teachers, doctorates, graduate students, students of teacher training institutions, practitioners of education system.

Збірник наукових праць є фаховим виданням із педагогічних наук

(Бюлетень ВАК України № 3, 2010 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 8844, видано 09.06.2004 р.

Видано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Друкується за рішенням Вченої ради
Слов'янського державного педагогічного університету
(протокол № 7 від 28.02.2012 р.)

Кучай О.

канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

УДК 378.372

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРАЦЯХ ПОЛЬСКИХ УЧЕНИХ

У статті наголошується на підготовці вчителя початкових класів у Польщі, розглядається традиційна класифікація функції учителя, висвітлюються думки польських учених щодо реформи польської освіти, вимог учителя початкових класів. Професійні завдання учителів обумовлені основними громадськими цілями і потребами, а також місцем і роллю школи в системі освіти, суспільстві.

Ключові слова: *вчитель початкових класів, освіта, польські вчені.*

Кучай О.

канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи і образовательного менеджмента Черкасского национального университета имени Богдана Хмельницкого

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ТРУДАХ ПОЛЬСКИХ УЧЕНЫХ

В статье отмечается подготовка учителя начальных классов в Польше, рассматривается традиционная классификация функций учителя, освещаются мнения польских ученых относительно реформы польского образования, требований учителя начальных классов. Профессиональные задания учителей обусловлены основными общественными целями и потребностями, а также местом и ролью школы в системе образования, обществе.

Ключевые слова: *учитель начальных классов, образование, польские ученые.*

Kuchai O.

candidate pedagogical sciences, associate professor of department of pedagogics of higher school and educational management of the Bogdan Khmelnytskyi national university at Cherkasy

INITIAL TEACHER TRAINING IN ADVANCED STUDIES OF POLISH SCIENTISTS

The article tells about initial teacher training in Poland, examine traditional classification teacher functions, lights up the opinions of Polish scientists in relation to reform of Polish education, requirements of teacher of initial classes. The professional tasks of teachers are conditioned by primary

public purposes and necessities, and also by a mestome and role of school in the system of education. society.

Key words: *teacher of initial classes, education, Polish scientists.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. На тлі зростання оновлених соціальних потреб, збільшення числа асоціальних явищ, проблем сім'ї, загальної кризи цінностей і інших несприятливих процесів, освіта виступає як пріоритетна проблема. У зв'язку з цим, у Польщі, відчувається велика потреба вироблення єдиної, ефективної системи професійної підготовки вчителів початкових класів, що забезпечує учителя потрібними зараз кваліфікаціями, уміннями і компетенціями.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Вирішення питань, що стосуються якості, форми і напрямів модернізації освіти, безумовно, повинно відбуватися одночасно з вирішенням питань, що відносяться до якості і змісту підготовки учителів. У контексті вищезгаданих змін модернізація системи освіти є необхідною як у сфері змісту освіти, так і у сфері його організації.

Європейські вимоги до підготовки учителів, якості їх професійних кваліфікацій і компетенцій, професійне вдосконалення педагогів – це найбільш актуальні питання професійної підготовки учителів в Європі. Дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн, модель сучасного учителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетенцій, особливо в умовах динамічних перетворень в різних сферах громадського і культурного життя європейського суспільства. Згадані чинники, дискусії з даної проблеми сприяли початку пошуків і визначення набору професійних компетенцій, необхідних для ефективної діяльності польських учителів в сучасних умовах європейської інтеграції і реформування освіти, конкретизації умов їх професійного розвитку.

Сучасний учитель більшою мірою представляє школярам досвід сучасних способів вичення знань; навчає способом використання знань і стає, швидше, організатором процесу навчання, ніж тільки носієм знань.

Як у Польщі, так і в інших країнах Європи і світу, психологічний напрям в дослідженні професії педагога має глибокі традиції [1]. Перші дослідження, що стосуються учителя (XIX і XX ст.), концентрувалися на пошуку теоретичного зразка ідеального вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Особистість вчителя розглядалася в категоріях психофізичних якостей або групи цих якостей, що впливають на результати

дидактико-виховних процесів. С. Корчинські зазначав, що необхідною умовою виховної дії педагога є відношення з "любов'ю до людей, і уміння бути уважним" [2]. Ці якості розглядаються як вид природжених рис, що формуються, передусім, в ранній період розвитку людини.

У своїх роботах З. Мислаковскі [3; 4] підкреслює залежність ефективності і якості педагогічної діяльності від "контактності" учителя, тобто здібності налагоджувати стосунки з іншою людиною. Ця риса визначає педагогічний талант. Педагогічний талант – це природжена психічна і фізична здатність, завдяки якій людина може ефективніше виконувати певні види діяльності.

Питання щодо педагогічного таланту розглядав також С. Шуман [5]. На його думку, талант ґрунтується на поєднанні психічних і фізичних якостей, які координуються при виконанні цієї дії або професії. С. Шуман стверджує, що талановита людина народжується з певною групою якостей, які роблять можливим прояв таланту, проте не існує природного педагогічного таланту як окремої фундаментальної якості, як і не існує однорідної структури важливих природжених рис. Людина буде талановита тільки тоді, коли професія приносить йому задоволення і якщо він має якості, ефективні для професії учителя. Аналізуючи якості ідеального учителя, С. Балеї [6] виділяє найбільш важливу рису – "виховну придатність", яку розглядає як комплекс якостей, що забезпечують виховання інших.

Теоретичну модель сучасного учителя розробив В. Оконь [7]. Він підкреслює, що якщо у вчителя є творчі здібності, то педагогічна робота буде ефективнішою [8].

Професійні завдання учителів обумовлені основними громадськими цілями і потребами, а також місцем і роллю школи в системі освіти, суспільстві. У педагогічній літературі комплекс функцій і завдань учителя дослідниками розглядається по-різному.

С. Кравцевіч [9] представляє традиційну класифікацію функцій учителя, виділяючи дидактичну, виховну, опікунську, громадську, дослідницьку і функцію життєвого напрямку молоді. Кожній з перерахованих функцій автор приписав певне завдання, що визначає комплекс видів діяльності, реалізація яких забезпечує досягнення поставлених цілей. Ці завдання пов'язані з розвитком самостійності, захопленню, пробудженням пізнавальної активності, розвитком сприйнятливості до цінностей, створенням умов для реалізації розвиваючого потенціалу учнів і їх загальних можливостей, співпрацею в діяльності, пов'язаній з подоланням мікродефектів і визначенням життєвих і професійних планів учнів.

Образ сучасного вчителя, з позиції його завдань і обов'язків, представляє також Дж. Кінхело [10]. Вимоги до учителя автор розглядає в категоріях якостей і властивостей, зараховувачи до них: рефлексію, що ґрунтується на умінні оцінювати свою роботу і рівень мислення, враховує соціальний контекст, активну участь у формуванні світогляду учнів, діяльнісний підхід до навчання.

Подібну думку підтримують М. Файнер і В. Вент [11]. Вони вважають що, у школі, орієнтованій на різні освітні цілі і функціонуючій на основі сучасних принципів, значно збільшується відповідальність учителів за всебічний розвиток учня, особливо враховуючи розширення автономії школи у сфері організації і реалізації навчально-виховного процесу, відбору змісту (авторські програми), а також в галузі творчої діяльності.

Отже, сучасний педагог значною мірою стає організатором і ініціатором пізнавальної активності учнів і є творцем освітнього процесу, що визначає його зміст і структуру, особливості організації. Ці зміни, що відбуваються, безумовно, дещо обмежують традиційні функції учителя як інформатора, інструктора, контролера і екзаменатора, на їх місце приходять нові: опікунська і допоміжна обов'язки, які реалізуються через створення оптимальних умов для самореалізації і самоудосконалення учнів, пробудження їх зацікавленості і емоцій як основної умови їх розвитку, забезпечення творчого підходу в пізнанні навколишнього світу і світу цінностей, формування уміння самостійного придбання знань. Автори надають значущість співпраці між учителем і учнем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Враховуючи нові ідеї, концепції педагогічної діяльності, неможливо не помітити, що зміни обов'язків і завдань учителя полягають в переході від виконуваної досі ролі реалізатора педагогічних завдань ролі виконання цих завдань, яка полягає в реалізації власних концепцій і педагогічних задумів, а також в переході від директивної ролі учителя, що управляє, до ролі професіонала, що уміло підтримує розвиток своїх учнів.

Новий вимір педагогічних функцій і завдань представляє Й. Шемпурх [12]. Автор відносить до них турботу про пізнавальні можливості учнів, розвитку у них творчого мислення, громадської терплячості, розвитку критичного мислення і навчання різним способом поведінки у важких ситуаціях. У сучасній школі для учителів введені нові педагогічні функції, пов'язані з їх просуванням по службових сходах. До них відносяться: наставник початкуючого учителя (учитель-стажист), завдання якого – надання професійної допомоги учителю-початківцю; керівництво предметним об'єднанням, організація роботи об'єднання і надання методичної допомоги; керівництво групою вихователів,

організації деяких форм підвищення педагогічних компетенцій згідно з пріоритетами школи і тому подібне.

Сучасні завдання, поставлені перед учителем, пов'язані з реформою польської освіти, яка припускає, що:

- виховання і навчання мають бути інтегральною частиною роботи школи;
- у шкільному навчанні повинні пропорційно з'єднуватися такі важливі елементи, як процес передачі інформації, розвиток умінь і компетенцій, виховання;
- у центрі роботи школи знаходиться учень. У зв'язку з цим найбільш важливим має бути його розвиток, а не програмні вимоги окремих предметів;
- шкільне навчання, особливо в початкових класах, повинне мати інтеграційний характер, тобто об'єднувати різні галузі знань;
- шкільна система повинна мати однорідний характер, гарантований державою, який виражається в наданні автономії для шкільної громадськості: її директора, учителів, батьків і учнів;
- шкільне середовище повинне створювати умови для раціональної співпраці педагогічного колективу, забезпечувати виховні умови реалізації ідей і принципів розвиваючого навчання;
- у зв'язку з вимогами сучасності важливим елементом шкільної освіти є забезпечення прав учнів на навчання як мінімум однієї іноземної мови і опанування умінь користування комп'ютером [13].

Досі для підготовки учителів, на думку В. Оконя [8], були характерні такі риси:

- виконання педагогічної роботи людьми, що мають різні рівні кваліфікацій (вища освіта і середня спеціальна). Кандидати на посаду учителя часто вибирають цю професію випадково, не маючи відповідної системи мотивів, результатом цього є невдала здача іспитів на інший напрям. Відсутність професійної ідентифікації часто є бар'єром в розвитку відповідних компетенцій і професіоналізму людини;
- навчальні заклади, частенько не мають хорошої науково-дидактичної бази, професорських кадрів, відповідної програми;
- установи, що навчають вчителів початкових класів часто використовують неефективні методи і засоби роботи, не відповідні вимогам сучасності, потребам і очікуванням студентів. У ВНЗ часто не шанується принцип відношення до студентів як до суб'єктів навчання, їх самостійності, активізації їх інтелектуального потенціалу і творчого відношення;

• педагогіка і психологія сприймається як гілка інструментальних знань, відірваних від культурного і громадського контексту.

У зв'язку з цим автор підкреслює потребу в модифікації існуючої моделі підготовки учителів. В. Оконь таким чином формулює напрями пропонуваніх змін: проведення змін у сфері структури системи навчання педагогів, а особливо відбору викладачів ВНЗ; відповідний відбір абітурієнтів для педагогічних ВНЗ, навчання майбутніх учителів, що базується на сучасних, відповідних вигляду польської школи і освітньої дійсності, що змінюється, програмах; забезпечення установ, педагогів, що займаються навчанням, відповідними дослідно-експериментальними школами; співпраця з освітньо-культурними і іншими установами, зацікавленими відповідним рівнем кваліфікації педагогів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Професіоналізм учителя вимагає досягнення відповідного профілю і стандарту освіти. У педагогічних дослідженнях все ще ведеться пошук раціональних концепцій професійної підготовки майбутніх учителів, що забезпечують ефективну реалізацію завдань, поставлених перед сучасною школою і педагогами як суспільно-професійною групою.

Література

1. Певцова Е.А. Профессионализм учителя: грани мастерства: Личностно-ориентированная образовательная концепция требует от педагога рефлексии средств собственной деятельности // Учитель. -2000. - № 6. - С. 78-80.
2. Korczyński S. Obraz nauczyciela w polskiej myśli pedeutologicznej. -Opole:WSP, 1992. - s. 9.
3. Myslakowski Z. Wychowanie czlowieka w zmiennej spolecznosci. - Warszawa: Książka i Wiedza, 1965. - 469 s.
4. Myslakowski Z. W poszukiwaniu podstaw pedagogiki. - Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych; Familia, 1999. - 343 s.
5. Szuman S. Talent pedagogiczny // Osobowosc nauczyciela / red. W. Okoń. - Warszawa, 1959.
6. Baley S. Psychiczne wlasciwosci nauczyciela - wychowawcy // Osobowosc nauczyciela / red. W. Okoń. - Warszawa, 1959.
7. Okoń W. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. - Warszawa: Żak, 1995.
8. Okoń W. Rzecz o edukacji nauczycieli. - Warszawa: WSIP, 1991.
9. Krawcewicz S. O badaniach nad rozwojem nauczyciela // Nowa Szkoła.-1975. - № 6. - S. 9-10.
10. Kincheloe J. Towards a Critical Politics of Teacher Thinking. Mapping the Postmodern. - Bergin and Garvey, 1993.
11. Feinr M., Went W. Nowe zadania nauczyciela // Edukacja i Dialog. - 1997. - № 9. - s. 3-5.
12. Szempruch J. Nauczyciel w zmieniającej się szkole. Funkcjonowanie i rozwój zawodowy. - Rzeszów: Fosze, 2001.
13. Pedagogika. Tom II / red. Z. Kwiecinski, B. Sliwerski / Warszawa: PWN, 2003.